Τοπικά Σχέδια Αειφόρου Τουριστικής Ανάπτυξης Μπάλου (Π3.3)

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ – ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Μάιος 2023

Συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΤΠΑ) και από Εθνικούς Πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΧΗΜΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ

Έκδοση	Ημερομηνία	Σχόλια
1.0	Μάιος 2023	Τελική έκδοση παραδοτέου 3.2 από το ΠΚ

Συγγραφείς	Πολυτεχνείο Κρήτης	Γεωργία Σκινήτη, Σταυρούλα Τουρνάκη και Θεοχάρης Τσούτσος
Συντελεστής	Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Χανίων και Δήμος Κισσάμου	

Περιεχόμενα

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ **4**

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ **4**

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ **4**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ **5**

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ **6**

1 ΕΠΙΛΟΓΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ **7**

- Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 1 8

2 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΟΜΑΔΑΣ ΤΟΠΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ **13**

- Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 2 13

3 ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΣΕ ΤΟΠΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ **16**

- Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 3 16

4 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΠΙΚΩΝ ΣΥΜΠΡΑΞΕΩΝ **18**

- Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 4 18

5 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ – ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ **19**

- Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 5 20

6 ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΚΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ **20**

- Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 6 21

Α. ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ **23**

Β. ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ ΚΙ ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ **24**

- Πιλοτική εφαρμογή Βήματος Α&Β 25

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ **27**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι ΔΗΜΟΣ ΚΙΣΣΑΜΟΥ: ΤΟΠΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΤΟΥΡΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Π3.3.3) **27**

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1 Ιεράρχηση δράσεων βιώσιμης διαχείρισης 17
Πίνακας 2 Δείκτες παρακολούθησης Βήματος 6 20
Πίνακας 3 Αναλύσεις στα δείγματα της λιμνοθάλασσας του Μπάλου. 22

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1 Υπερτουρισμός στον Μπάλο 8
Εικόνα 2 Έρευνα πεδίου Μπάλου 9
Εικόνα 3 Σφαιρίδια πίσσας σε δείγματα νερού και άμμου στον Μπάλο 11
Εικόνα 5 Μεθοδολογία SWOT analysis 13
Εικόνα 4 Πίνακες πολυκριτηριακής ανάλυσης 17

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1 Αριθμός απαντήσεων TripAdvisor ανά θέμα και έτος. 9
Διάγραμμα 2 Απαντήσεις Έρευνας πεδίου σχετικά με την προτίμηση των Μέτρων Βιώσιμης Διαχείρισης 10
Διάγραμμα 3 Ροή τουριστών για τα έτη 2017-2021 11

Εισαγωγή

Το έργο CROSS-COASTAL-NET Ανάπτυξη Διασυνοριακού Δικτύου Προώθησης Αειφόρου Παράκτιου Τουρισμό", το οποίο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης-ΕΤΠΑ) και από Εθνικούς Πόρους της Ελλάδας και της Κύπρου, στοχεύει στην ίδρυση ενός Δικτύου Προώθησης Αειφόρων Μορφών Παράκτιου Τουρισμού για τη μεταφορά και ανταλλαγή καλών πρακτικών και τεχνογνωσίας με απώτερο στόχο την προστασία και ανάδειξη των ευαίσθητων περιβαλλοντικά παράκτιων περιοχών της κοινής διασυνοριακής περιοχής ΕΛΛΑΔΑ- ΚΥΠΡΟΥ που δέχονται τεράστιες πιέσεις από τον μαζικό τουρισμό.

Στο πλαίσιο του έργου εξετάζονται δύο περιοχές μελέτης, η ευρύτερη περιοχή της λιμνοθάλασσας του Μπάλου στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων και η περιοχή του Ακάμα στην Επαρχία της Πάφου. Οι δύο αυτές παράκτιες περιοχές NATURA 2000 προσελκύουν ιδιαίτερα υψηλές τουριστικές ροές και ως εκ τούτου παρουσιάζουν την ανάγκη αποσυμφόρησης και διασποράς των επισκεπτών στην εκάστοτε ενδοχώρα, ώστε να διασφαλιστεί η αειφόρος διαχείριση του φυσικού και πολιτιστικού τους πλούτου.

Οι διαρκώς αυξανόμενες τουριστικές ροές συνιστούν κρίσιμο φαινόμενο για την Κρήτη, αφού αποτέλεσαν την κινητήριο δύναμη για την αναζήτηση βιώσιμων λύσεων για την τουριστική ανάπτυξη του νησιού. Η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη αποτελεί μια διαδικασία που στοχεύει στη διατήρηση και βελτίωση των πόρων του τουρισμού με σεβασμό στις ανάγκες και τα δικαιώματα των τοπικών κοινοτήτων, στην περιβαλλοντική ισορροπία και στην πολιτιστική ποικιλομορφία. Οι βασικές έννοιες της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης περιλαμβάνουν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα, η οποία συμπεριλαμβάνει την προστασία των φυσικών πόρων όπως το τοπίο, η βιοποικιλότητα, η ατμόσφαιρα και το νερό και τη διατήρηση των φυσικών και πολιτιστικών αξιοθέατων. Την κοινωνική βιωσιμότητα, η οποία προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις ανάγκες των τοπικών κοινοτήτων και να αυξήσει τα οικονομικά οφέλη για τους ντόπιους, περιλαμβανομένης της δημιουργίας εργασίας και της προώθησης της τοπικής κουλτούρας και παραδόσεων και τέλος την οικονομική βιωσιμότητα, που στοχεύει στη δημιουργία οικονομικών ευκαιριών για την τοπική οικονομία και τη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού.

Η σύνδεση της βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης με τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά είναι άμεση, καθώς αυτές αποτελούν κύριους πόρους του τουριστικού τομέα. Η διατήρηση και η βελτίωση και των δύο, είναι απαράμιλλη για τον τουρισμό, καθώς παρέχουν τοπία και αξιοθέατα, δηλαδή πόλους έλξης επισκεψιμότητας.

Παράλληλα, η Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα (ΤΦΙ) είναι ένα σημαντικό εργαλείο για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη, καθώς αναφέρεται στην ικανότητα μιας τοπικής κοινότητας ή μιας περιφέρειας να διαχειρίζεται τον τουριστικό τομέα με τρόπο που να είναι βιώσιμος και να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των τοπικών κατοίκων, των επισκεπτών και του περιβάλλοντος. Η ΤΦΙ βοηθά στη δημιουργία ενός βιώσιμου τουριστικού προϊόντος που θα

σέβεται τους πόρους του περιβάλλοντος και θα ενσωματώνει τους πολιτιστικούς πόρους της περιοχής, προωθώντας την τοπική συμμετοχή και τον διάλογο μεταξύ των κοινοτήτων, των επιχειρηματιών και των τουριστών.

Τα τοπικά σχέδια Αειφόρου Τουριστικής Ανάπτυξης θα στηριχτούν στη μεθοδολογία που αναπτύχθηκε μέσω της εργαλειοθήκης του COMPOSE. Το εργαλείο περιλαμβάνει 6 διαδοχικά και 2 οριζόντια βήματα και έχει δημιουργηθεί για την υποστήριξη έργων Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας και Ενεργειακής Απόδοσης, ωστόσο με ορισμένες προσαρμογές στο θέμα του βιώσιμου τουρισμού, δύναται να θέσει τα θεμέλια στο σχεδιασμό της αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης σε ευαίσθητες παράκτιες περιοχές.

Εν συνεχεία, παρουσιάζεται αναλυτικά η μεθοδολογική προσέγγιση και κάθε επιμέρους βήμα της, ενώ έπειτα αναλύεται η πιλοτική εφαρμογή που πραγματοποιήθηκε ή πρόκειται να πραγματοποιηθεί μέσα από τα Παραδοτέα του έργου για τα εκάστοτε σημεία της προσέγγισης.

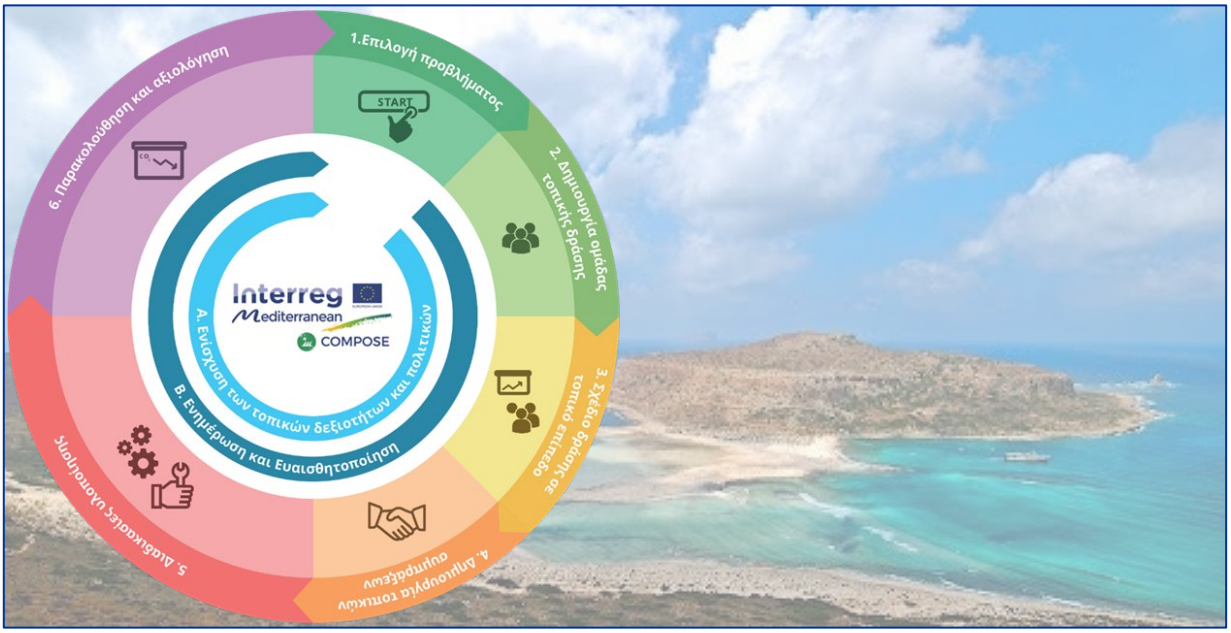

Εικόνα 1 COMPOSE και CROSS COASTAL NET

Μεθοδολογία

Το μοντέλο του COMPOSE στηρίζεται στη λογική της ολιστικής μεθοδολογικής προσέγγισης με ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, καθώς επικεντρώνεται στην ανάγκη/το πρόβλημα της τοπικής κοινωνίας και στη συνέχεια σχεδιάζει με γνώμονα την επίλυσή της. Πιο συγκεκριμένα το μοντέλο αποτελείται από 6 μεθοδολογικά και δύο οριζόντια βήματα, τα οποία είναι:

1. Επιλογή προβλήματος
2. Δημιουργία ομάδας τοπικής δράσης
3. Σχέδιο δράσης σε τοπικό επίπεδο

4. Δημιουργία τοπικών συμπράξεων
5. Διαδικασίες υλοποίησης – πιλοτική εφαρμογή
6. Παρακολούθηση κι αξιολόγηση

Και τα οριζόντια βήματα:

A. Ενδυνάμωση τοπικής τεχνολογίας και πολιτικών
B. Ενημέρωση κι Ευαισθητοποίηση

Ακολουθεί η αναλυτική προσέγγιση κάθε βήματος, προσαρμοσμένη στις ανάγκες, την πορεία, τα αποτελέσματα και τους στόχους του CROSS-COASTAL-NET.

1 Επιλογή προβλήματος

Πρόκληση του βήματος αυτού είναι να επιλεχθεί το κατάλληλο έργο, δηλαδή αυτό που θα συμβάλλει περισσότερο στην τοπική κοινωνία.

Τα βήματα που χρειάστηκε να ακολουθηθούν είναι η εκτίμηση των τοπικών αναγκών αλλά και των τοπικών δυνατοτήτων. Επομένως, συνολικά από τις μελέτες προσδιορίστηκαν τα παραπάνω σε τέσσερα επίπεδα, καλύπτοντας:

i. την τουριστική ζήτηση, μέσα από ανάλυση σχολίων TripAdvisor και έρευνα πεδίου για τη γνώμη των επισκεπτών σχετικά με την υφιστάμενη κατάσταση του οικοσυστήματος αλλά και τα μέτρα που πρέπει να παρθούν για τη διατήρησή του. Τα δεδομένα των ροών τουρισμού και η επεξεργασία τους, πρόσφεραν επίσης υλικό για την ποσοτικοποίηση της ζήτησης των επισκεπτών.
ii. την υφιστάμενη κατάσταση περιβάλλοντος, με τον ακριβή υπολογισμό, μέσω μαθηματικής προσέγγισης, της αποδοτικής φέρουσας ικανότητας, συνδυαστικά με τις τουριστικές ροές στον Μπάλο.
iii. τις περιβαλλοντικές μετρήσεις της λιμνοθάλασσας για τις τουριστικές περιόδους δύο ετών, προσδιορίζοντας πλήθος δεικτών σε θάλασσα, ίζημα και άμμο.
iv. τη γνώμη των ενδιαφερόμενων φορέων, πραγματοποιώντας πολυκριτηριακή ανάλυση για την προτεραιοποίηση των μέτρων που θα μπορούσαν να επιβληθούν για την προστασία και διατήρηση του Μπάλου.
v. τη γνώμη των κατοίκων της περιοχής, μέσα από ποσοτική έρευνα κατοίκων (156 ατόμων που διαμένουν στην ΔΕ Κισσάμου), αναφορικά με τις απόψεις τους για την τουριστική ανάπτυξη στον Μπάλο και την ευρύτερη περιοχή.

Η επιλογή του προβλήματος προαπαιτεί και τη μελέτη ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας, δηλαδή το βαθμό στον οποίο ο σχεδιασμός αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης θα έχει αντίκτυπο στην τοπική οικονομία, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο θα φέρει μακροπρόθεσμα μεγαλύτερες απολαβές και χρηματοδοτικά εργαλεία.

Εικόνα 2 Υπερτουρισμός στον Μπάλο

- *Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 1*

Η μεθοδολογία τεσσάρων επιπέδων που αναφέρθηκε για τον προσδιορισμό του προβλήματος, εφαρμόστηκε πιλοτικά κι επομένως, η επιλογή προβλήματος στηρίχθηκε στην ένταση του θέματος του υπερτουρισμού σε ευαίσθητα παράκτια οικοσυστήματα, και συνεπώς σε σημεία-σταθμούς για τους επισκέπτες, όπως είναι ο Μπάλος, τα οποία λόγω της ιδιαίτερης γεωμορφολογίας και μοναδικής βιοποικιλότητάς τους χρήζουν προστασίας. Το ζήτημα αυτό ήταν απόρροια όχι μόνο παρατήρησης αλλά τεκμηριωμένης θέσης βασιζόμενη στις μελέτες Υφιστάμενης κατάστασης του Μπάλου (Π3.1) και Μοντέλων και δεικτών μέτρησης τουριστικής χωρητικότητας (Π3.2), αλλά και στην ποσοτική έρευνα κατοίκων (Π3.3), που πραγματοποιήθηκαν για τον Μπάλο μέσω του προγράμματος.

Πιο αναλυτικά σε αυτή τη διαπίστωση οδήγησαν τα εξής αποτελέσματα:

i. Έρευνα επισκεπτών:

Από το Διάγραμμα 1 είναι φανερό ότι οι επισκέπτες που σχολίασαν στην πλατφόρμα TripAdvisor, τοποθετούν τον υπερπληθυσμό της παραλίας στα βασικότερα ζητήματα που αντιμετωπίζει ο οικότοπος, όπως και στην έρευνα πεδίου (Διάγραμμα 2), όπου από τα προτεινόμενα μέτρα για τη Βιώσιμη διαχείριση της περιοχής, είναι εμφανές ότι είχε επίσης μεγάλη ανταπόκριση ο καθορισμός ορίου για τις ημερήσιες αφίξεις επισκεπτών, γεγονός που προκύπτει από το πρόβλημα του υπερπληθυσμού.

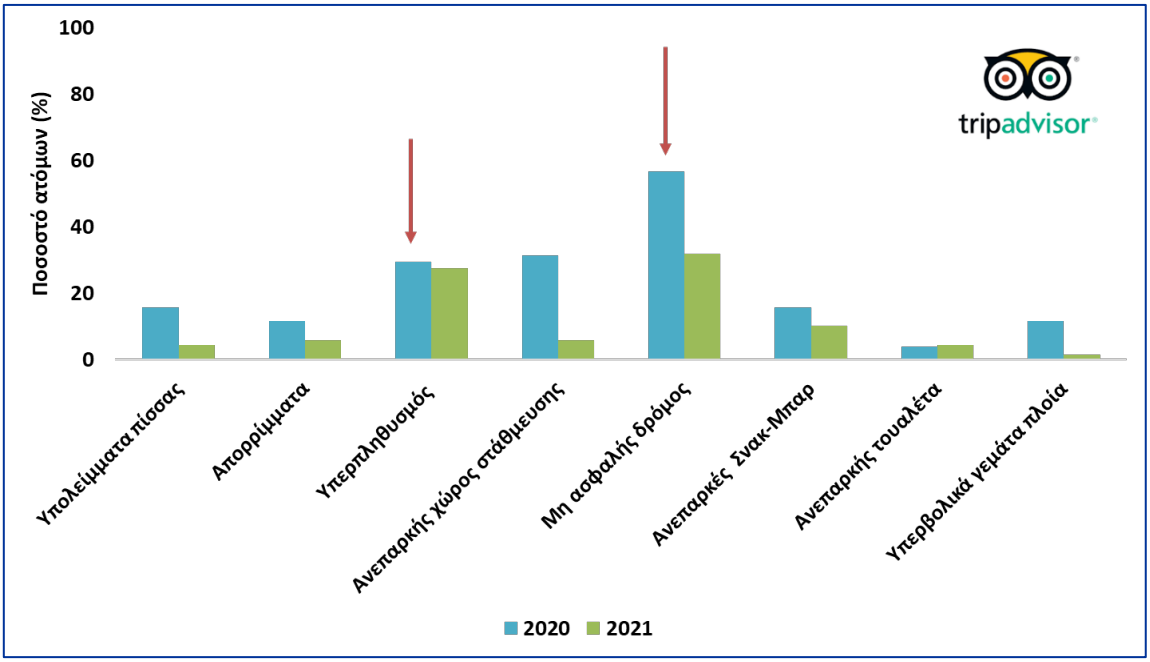

Διάγραμμα 1 Αριθμός απαντήσεων TripAdvisor ανά θέμα και έτος.

Εικόνα 3 Έρευνα πεδίου Μπάλου

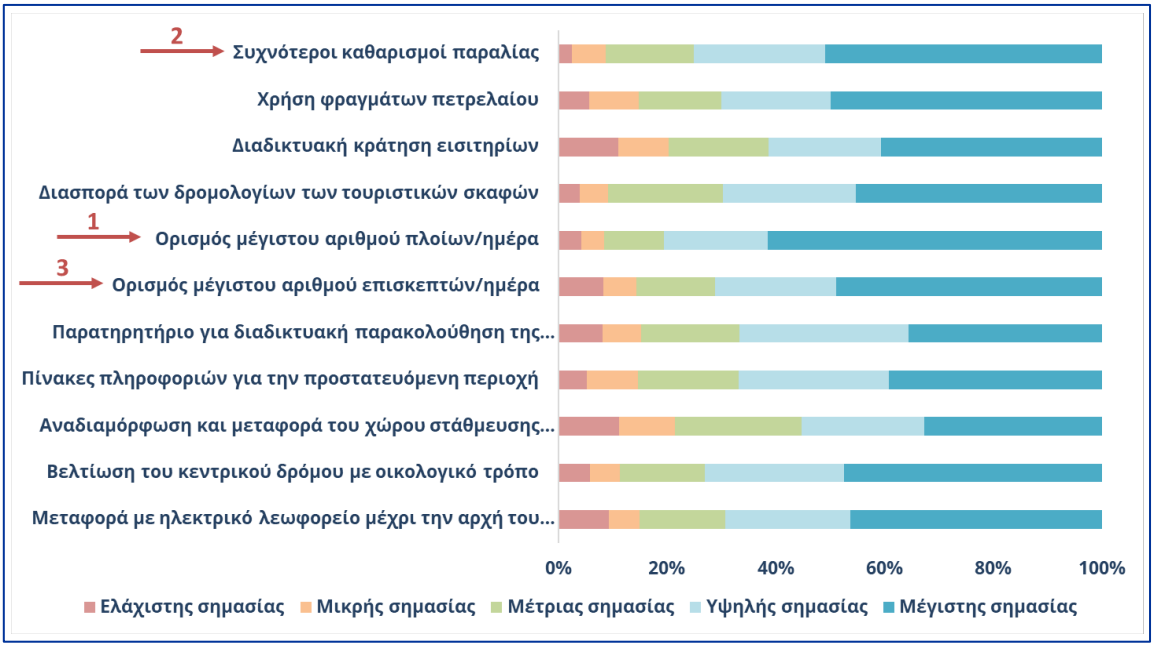

Διάγραμμα 2 Απαντήσεις Έρευνας πεδίου σχετικά με την προτίμηση των Μέτρων Βιώσιμης Διαχείρισης

ii. Φέρουσα Ικανότητα:

Λαμβάνοντας υπόψιν το διαθέσιμο χώρο της παραλίας του Μπάλου για να φιλοξενήσει επισκέπτες, σε συνδυασμό με παραμέτρους όπως ο χώρος που καταλαμβάνει κάθε τουρίστας, ο χρόνος παραμονής στην παραλία, τις περιοριστικές παραμέτρους που σχετίζονται με μετεωρολογικά κι εποχικά στοιχεία, αλλά και διαχειριστικά δεδομένα όπως είναι το ανθρώπινο δυναμικό, υπολογίστηκε η Αποδοτική Φέρουσα Ικανότητα στα 2,330 άτομα την ημέρα.

Παράλληλα, από δεδομένα που παρείχε η Μονοπρόσωπη του Δ. Κισσάμου, η επισκεψιμότητα στον Μπάλο για τα έτη 2017-2021 απεικονίζεται στο Διάγραμμα 3, από όπου γίνεται εμφανές ότι το 2019[1], οι ημερήσιοι επισκέπτες στον Μπάλο είναι περίπου 3,200 - 3,300 άτομα/ ημέρα. Επομένως σύμφωνα με αυτό το μοντέλο η αποδοτική ΦΙ ξεπερνάται κατά 1000 άτομα.

[1] Οι τουριστικές αφίξεις το 2022 ξεπέρασαν το 2019 κατά 11% σύμφωνα με τη μελέτη του MAICh & Western Crete Tourism Obsevatory (WCTO)

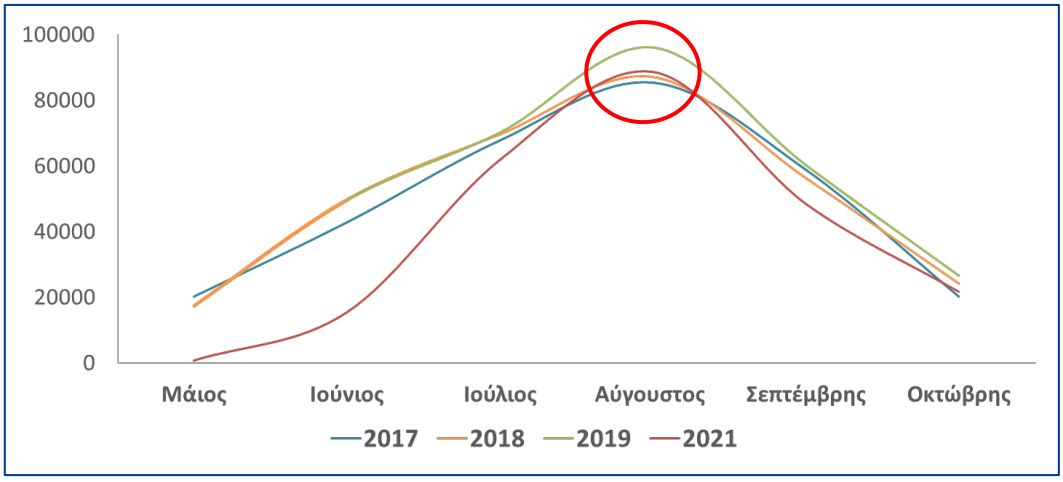

Διάγραμμα 3 Ροή τουριστών για τα έτη 2017-2021[2]

iii. Μετρήσεις ποιότητας περιβάλλοντος:

Η παρακολούθηση της ποιότητας του περιβάλλοντος της λιμνοθάλασσας του Μπάλου στην Κρήτη πραγματοποιήθηκε σε μια περίοδο 2 τουριστικών περιόδων (2021 και 2022), προκειμένου να καθοριστούν οι δείκτες που είναι σημαντικοί και πρέπει να αντιμετωπιστούν με τον απώτερο στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης της περιοχής. Σύμφωνα με φυσικοχημικές παραμέτρους, μικροπλαστικά, αλλά και μικροβιολογικές παραμέτρους, οι μετρήσεις είναι τυπικές με αυτές μιας ακτογραμμής, ωστόσο στις μικροβιολογικές παρατηρείται ότι σε περιόδους αιχμής (Ιούνιος-Αύγουστος), οι τιμές ξεπερνούν κατά πολύ τη μέση τιμή της χρονιάς, ανεβαίνοντας σημαντικά. Ο μόνος δείκτης που είναι σημαντικό να ληφθεί υπόψη είναι η ύπαρξη μεγάλων ποσοτήτων πίσσας ή καταλοίπων στην άμμο, στο ίζημα και στο θαλασσινό νερό. Απαιτούνται περαιτέρω μελέτες για την ταυτοποίηση της προέλευσης των υπολειμμάτων πίσσας στη λιμνοθάλασσα του Μπάλου, προκειμένου να βρεθούν λύσεις για την αντιμετώπισή της.

Εικόνα 4 Σφαιρίδια πίσσας σε δείγματα νερού και άμμου στον Μπάλο

[2] Το 2020 δεν συμπεριλήφθηκε στις αναλύσεις, αφού λόγω του Covid-19, η τουριστική δραστηριότητα δεν ήταν αντιπροσωπευτική.

iv. Πολυκριτηριακή ανάλυση:

Μέσα από την πολυκριτηριακή ανάλυση πραγματοποιήθηκε ιεράρχηση των προτεινόμενων μέτρων βιώσιμης διαχείρισης. Μεμονωμένα οι φορείς περιφερειακής κι εθνικής διακυβέρνησης εμφανίζονται να έχουν ως πρώτη προτεραιότητα τον καθορισμό μέγιστου αριθμού ατόμων την ημέρα, ενώ συνολικά όλοι οι φορείς, αυτό μαζί με τον καθορισμό των πλοίων τα κατανέμουν μέσα στις πρώτες πέντε δράσεις που θα πρέπει να λάβουν χώρα.

v. Έρευνα κατοίκων:

Η έρευνα κατοίκων (Annex I) πραγματοποιήθηκε στους κατοίκους του Δ. Κισσάμου μέσω συνεντεύξεων, με τελικό δείγμα 156 απαντήσεων, από τις οποίες παρατηρείται θετική άποψη (73,7%) σχετικά με το ότι η λιμνοθάλασσα του Μπάλου συμβάλει στην τουριστική/οικονομική ανάπτυξη της περιοχής του Δ. Κισσάμου. Παρόλα αυτά, καταγράφονται οι παρακάτω απόψεις για τις επιδράσεις του τουρισμού στο ευρύτερο περιβάλλον της περιοχής του Μπάλου:

- Το περιβάλλον της λιμνοθάλασσας του Μπάλου μπορεί να επηρεαστεί αρνητικά από την τουριστική δραστηριότητα (73,1%)
- Ο περιορισμός επισκεπτών της παραλίας σε ένα ανώτατο ημερήσιο όριο είναι απαραίτητος για τη διαφύλαξη του οικοσυστήματος (85,8%)
- Ο αριθμός επισκεπτών στον Μπάλο αποτελεί εμπόδιο / κίνδυνο για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος (75,0%)

Επομένως γίνεται αντιληπτό ότι και οι ίδιοι οι κάτοικοι του Δ. Κισσάμου θεωρούν ότι ο υπέρμετρος τουρισμός μπορεί να οδηγήσει σε αρνητικές επιπτώσεις για την περιοχή και τη διατήρηση αυτού του τόπου ιδιαίτερου φυσικού κάλλους.

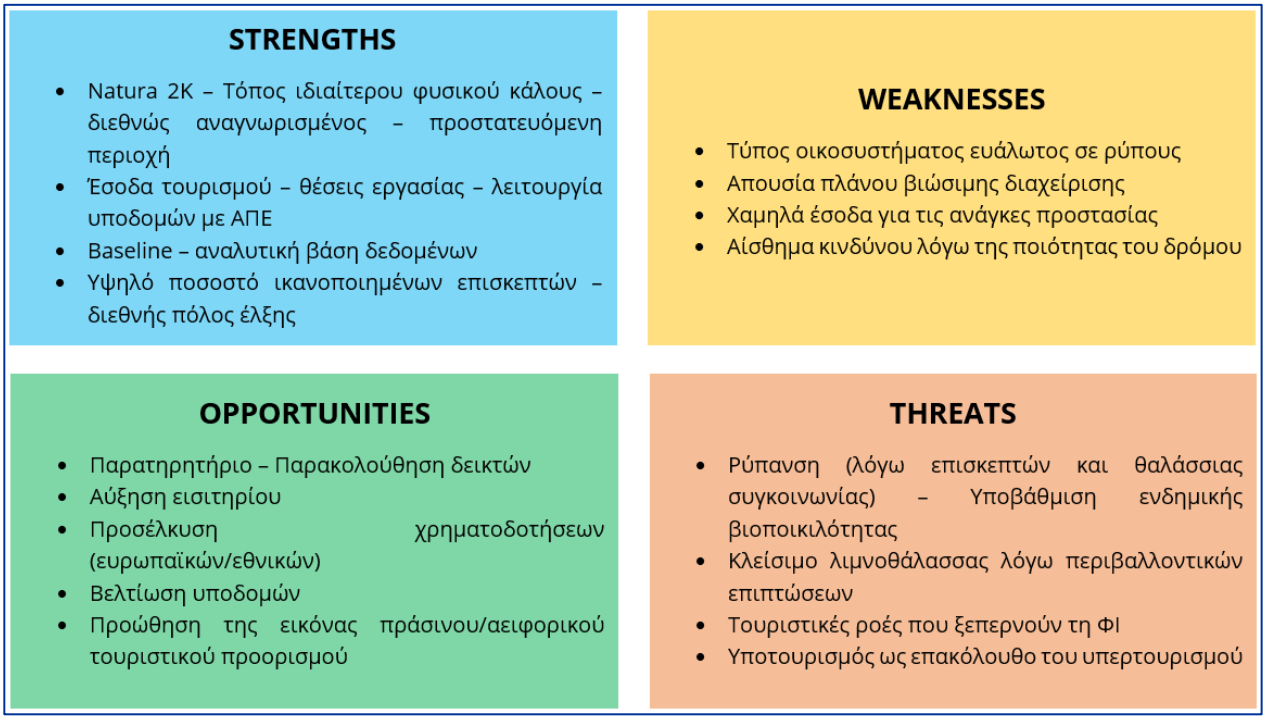

Εικόνα 5 Μεθοδολογία SWOT analysis

Ένας από τους τρόπους αξιολόγησης της υφιστάμενης κατάστασης του Μπάλου ήταν η SWOT analysis που διεκπεραιώθηκε ήδη στο Παραδοτέο 3.1 του έργου. Σύμφωνα με αυτήν, όπως απεικονίζεται και στην Εικόνα 5.

2 Δημιουργία ομάδας τοπικής δράσης

Στο σημείο αυτό απαιτείται ο προσδιορισμός των ενδιαφερόμενων φορέων, ώστε να ακολουθήσει η διαβούλευση και κινητοποίησή τους, με τελικό αποτέλεσμα το σχηματισμό Τοπικής Ομάδας Δράσης (ΤΟΔ). Καίριας σημασίας θεωρείται η δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης για το ότι θα ακουστούν και θα ληφθούν υπόψιν όλες οι απόψεις κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Για την αναγνώριση των ενδιαφερόμενων φορέων αξίζει να απαντηθούν ερωτήματα σχετικά

a. με τα συμφέροντά τους και κατά πόσο επηρεάζονται από τη δράση,
b. με τον τρόπο με τον οποίο η δράση τους μπορεί να έχει κάποια επίδραση στο έργο,
c. με τις πληροφορίες, τα στοιχεία και την εμπειρία που μπορεί καθένας να προσφέρει για τη διεκπεραίωση του έργου.

Οι δραστηριότητες μιας ΤΟΔ είναι ποικίλες και αφορούν τον προσδιορισμό **προτεραιοτήτων** και ανάπτυξη σχεδίων που να ανταποκρίνονται στις τοπικές ανάγκες, τη συμβολή στην προετοιμασία των τοπικών σχεδίων **βήμα προς βήμα,** μαζί με την προετοιμασία τεχνικών λύσεων για την υλοποίηση **πιλοτικών έργων** και υποστήριξη της εφαρμογής τους. Ακόμη, μια τέτοια ομάδα μπορεί να υποστηρίξει **σεμινάρια** ανάπτυξης δεξιοτήτων σε επίπεδο δήμου και να εντοπίσει αποτελεσματικούς τρόπους και κατάλληλα εργαλεία για την **ευαισθητοποίηση** του κοινού και τη **διάδοση** των αποτελεσμάτων των σχεδίων. Τέλος, αναγνωρίζοντας τη σημασία του σταδίου παρακολούθησης κι αξιολόγησης μιας δράσης, η ΤΟΔ μπορεί να συμβάλει σε αυτό, τόσο σε επίπεδο προόδου των πιλοτικών, όσο και στην κεφαλαιοποίηση των αποτελεσμάτων.

- *Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 2*

Η πολυκριτηριακή ανάλυση που πραγματοποιήθηκε για τον Μπάλο, στο πλαίσιο του προγράμματος, αποτέλεσε και τη βάση αναγνώρισης των ενδιαφερόμενων φορέων της περιοχής, οι οποίοι κατατάχθηκαν σε πέντε ομάδες:

1. Τοπική αυτοδιοίκηση
2. Οικονομικοί και τουριστικοί φορείς
3. ΜΚΟ και Τοπικές κοινότητες
4. Περιφερειακή κι Εθνική Διακυβέρνηση
5. Ακαδημία

Η ενεργή συνεισφορά των συγκεκριμένων φορέων κατοχυρώνεται με διάφορους τρόπους:

i. Συμμετοχή στην πολυκριτηριακή έρευνα,

Τα αποτελέσματα της οποίας παρουσιάζονται περιεκτικά παραπάνω και πιο αναλυτικά στο Π3.2: Μοντέλο και δείκτες μέτρησης τουριστικής χωρητικότητας.

ii. Στρογγυλό τραπέζι

Στο πλαίσιο του 6th Cretan Energy Conference, το οποίο πραγματοποιήθηκε στις 2 Ιουλίου του 2022, με θέμα «Επιπτώσεις του τουρισμού, Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και οικονομική ανάπτυξη στη βιώσιμη ανάπτυξη των οικοσυστημάτων». Το στρογγυλό τραπέζι εστίασε στην πίεση σε παράκτια και θαλάσσια οικοσυστήματα από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες, κυρίως τον τουρισμό και την ενέργεια, με στόχο την καταγραφή των προκλήσεων και προτάσεων που θα βοηθήσουν τη μετάβαση σε αειφόρα συστήματα που θα ελαχιστοποιούν τις όποιες αρνητικές επιπτώσεις, ειδικά στα ευαίσθητα οικοσυστήματα. Συντονιστής της συζήτησης ήταν ο Καθ. Θεοχάρης Τσούτσος και συμμετέχοντες και ομιλητές στη συζήτηση ήταν ο Γεώργιος Αλεξάκης, Αντιπεριφερειάρχης Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων Περιφέρειας Κρήτης, ο Δρ. Λεωνίδας Αντωνίου από το Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, η Δρ. Ελένη Χατζηγιάννη, DG MARE, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο Δρ. Κυριάκος Κώτσογλου, Αντιπεριφερειάρχης Τουρισμού & Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης Περιφέρειας Κρήτης, Καθ. Στέλλα Κυβέλου, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, εστιακό σημείο EAST MED (MSP Assistance Mechanism) και ο Δημήτρης Μουντάκης, Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Χανίων.

iii. Διοργάνωση διαβούλευσης,

Στις 9 Μαρτίου 2023, το Εργαστήριο Ανανεώσιμων και Βιώσιμων Ενεργειακών Συστημάτων του Πολυτεχνείου Κρήτης, σε συνεργασία με το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Χανίων και τον Δήμο Κισσάμου, πραγματοποίησε με επιτυχία το υβριδικό θεματικό εργαστήριο «Αειφόρος Τουριστική Ανάπτυξη ευαίσθητων παράκτιων περιοχών NATURA 2000 - Διαβούλευση για την δημιουργία πρότυπου μοντέλου και δεικτών μέτρησης τουριστικής χωρητικότητας», στα πλαίσια του Π4.1: Εργαστήρια Δικτύωσης. Εκεί συζητήθηκαν οι προκλήσεις και προτάσεις που θα βοηθήσουν στην αειφόρο τουριστική ανάπτυξη της λιμνοθάλασσας του Μπάλου. Σε αυτήν τη διαβούλευση, με συντονιστή τον Καθηγητή Θεοχάρη Τσούτσο, οι συμμετέχοντες φορείς, μεταξύ των οποίων ο

Αντιπεριφερειάρχης Χανίων Νίκος Καλογερής, ο Δήμαρχος Κισσάμου Γιώργος Μυλωνάκης, ο πρόεδρος του ΕΒΕΧ Αντώνης Ροκάκης, ο πρόεδρος του ΟΑΚ Θοδωρής Νίνος, ο πρόεδρος του ΤΕΕ Σπύρος Σοφιανός, ο κ Δημήτρης Μουντάκης ως Υπεύθυνος Συμβουλευτικής Επιχειρήσεων ΕΒΕΧ, ο Καθηγητής Νικόλαος Νικολαΐδης του Εργαστηρίου Υδρογεωχημικής Μηχανικής και Αποκατάστασης Εδαφών και ο Δρ. Πέτρος Λυμπεράκης από το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, επικεντρώθηκαν σε συζήτηση για τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο Μπάλος και τις απαραίτητες προσπάθειες που πρέπει να γίνουν ώστε να συνδυαστεί η οικονομική και τουριστική ανάπτυξη της περιοχής με την προστασία του μοναδικού βιότοπου της λιμνοθάλασσας, αλλά και με τις ανάγκες κι επιθυμίες της τοπικής κοινωνίας.

Συζητήθηκαν, ακόμη, θέματα σχετικά με το πως θα μπορούσε να ενδυναμωθεί ο ρόλος της τοπικής κοινωνίας σε αποφάσεις προστασίας και διατήρησης των περιοχών, και τι εργαλεία είναι σημαντικά για την υποστήριξη ορθολογικών αποφάσεων για τη βιωσιμότητα ευαίσθητων οικοσυστημάτων όπως ο Μπάλος. Αναφέρθηκαν μοντέλα διαχείρισης και καλές πρακτικές που εφαρμόζονται επιτυχώς σε περιοχές με παρόμοια χαρακτηριστικά. Μεταξύ άλλων, αναγνωρίστηκαν τα θέματα προς βελτίωση που παρουσιάστηκαν μέσα από τις μελέτες (όπως είναι αυτά του υπερπληθυσμού της παραλίας, της πίσσας ή της δυσκολίας πρόσβασης στην περιοχή) και τονίστηκε ότι ο σχεδιασμός για τη βιώσιμη ανάπτυξη του Μπάλου, θα πρέπει να ξεκινήσει «από τα χαμηλά», δηλαδή από επίπεδο περιφέρειας ή και δήμου με στόχο τη δημιουργία μηχανισμού πρόληψης και προστασίας της περιοχής. Σημαντική επισήμανση με την οποία έκλεισε ο ανοικτός διάλογος ήταν ότι θα πρέπει να οριστούν κανόνες- όροι προστασίας της περιοχής και παράλληλα πιο ολοκληρωμένη ενημέρωση κι εκπαίδευση των επισκεπτών.

Συνολικά συμμετείχαν εκπρόσωποι από τους παρακάτω φορείς: Περιφέρεια Κρήτης, Δήμος Κισσάμου, Οργανισμός Ανάπτυξης Κρήτης, Εργαστήριο Υδρογεωχημικής Μηχανικής και Αποκατάστασης Εδαφών- Πολυτεχνείο Κρήτης, κέντρο έρευνας Ηράκλειτος- Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου, Κοινοτικό Συμβούλιο Ίννιας, Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Πάφου, Ένωση Ιδιοκτητών Τουριστικών Μονάδων Κισσάμου, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας- Περιφερειακό Τμήμα Δυτικής Κρήτης, Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Χανίων, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, Κοινοπραξία Ναυτικών Εταιριών- Cretan Daily Cruises, Σύλλογος Ιδιοκτητών Τουριστικών καταλυμάτων Ν.Χανίων “ο Κύδων” και Σύνδεσμος Τουριστικών Γραφείων Χανίων.

3 Σχέδιο δράσης σε τοπικό επίπεδο

Για να αναπτυχθεί ένα τοπικό σχέδιο δράσης απαιτείται η σύνοψη στοιχείων από την ΤΟΔ. Ο καθορισμός, η ποσοτικοποίηση κι εκτίμηση του τεχνικού και κοινωνικο-οικονομικού δυναμικού, των εμπλεκόμενων μερών και των καθηκόντων τους αποτελούν αναφαίρετα βήματα που οδηγούν στο Τοπικό Σχέδιο Δράσης σχεδιασμένο και εγκεκριμένο από τα εμπλεκόμενα μέρη.

Ο σχεδιασμός μέτρων βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης που πραγματοποιήθηκε μέσα από εκτεταμένη βιβλιογραφική έρευνα για την περιοχή, βιολογικές μετρήσεις για την ποιότητα της λιμνοθάλασσας, καθώς και με την ανάλυση των σχόλιων-βαθμολογιών των επισκεπτών στη σελίδα του TripAdvisor.

Απώτερο σκοπό, όπως περιγράφεται και στο Π3.6.3, αποτελεί η διαμόρφωση κατάλληλης μεθοδολογίας για τη δημιουργία **κοινότητας προστασίας κι ανάδειξης του Μπάλου,** μαζί με τον συντονισμό κατάλληλων ενεργειών για την πιλοτική εφαρμογή του στην ευρύτερη περιοχή της Λιμνοθάλασσας-Παραλίας Μπάλου στην Κρήτη.

- *Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 3*

Η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων ήταν ουσιώδης, καθώς μέσα από την πολυκριτηριακή ανάλυση πραγματοποιήθηκε η αξιολόγηση-ιεράρχηση των μέτρων που προτάθηκαν για τη διατήρηση και αειφόρο ανάπτυξη του Μπάλου, θέτοντας έτσι τη βάση για το Τοπικό Σχέδιο Δράσης.

Στον Πίνακα 2 φαίνεται ο προσδιορισμός των προτεραιοτήτων των ενδιαφερόμενων φορέων, όπως έλαβε χώρα μέσα από την ανάλυση του PROMETHEE.

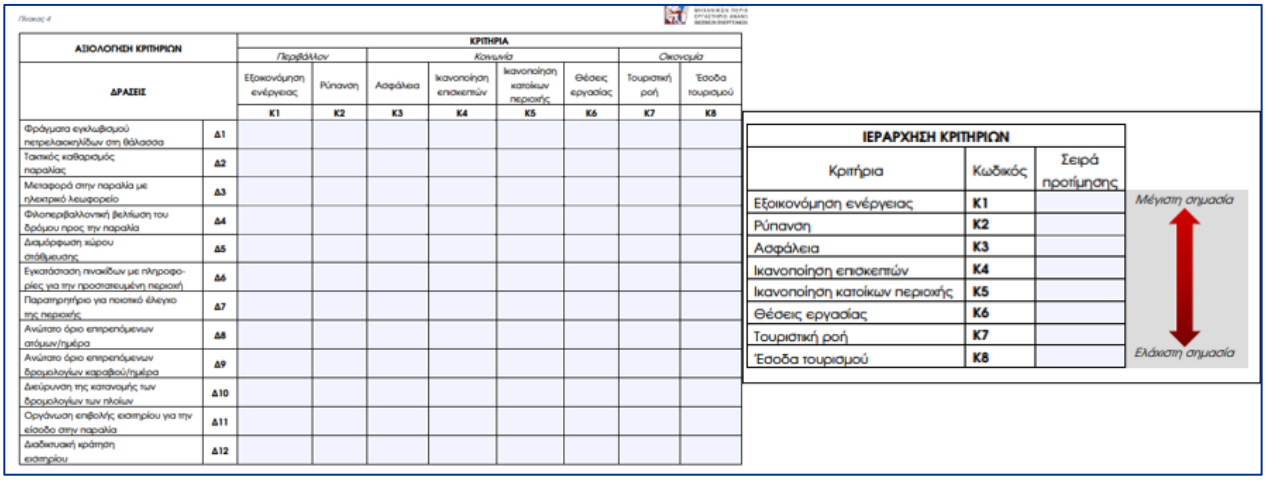

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ		ΚΡΙΤΗΡΙΑ							
		Περιβάλλον		Κοινωνία				Οικονομία	
ΔΡΑΣΕΙΣ		Εξοικονόμηση ενέργειας	Ρύπανση	Ασφάλεια	Ικανοποίηση επισκεπτών	Ικανοποίηση κατοίκων περιοχής	Θέσεις εργασίας	Τουριστική ροή	Έσοδα τουρισμού
		K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8
Φράγματα εγκλωβισμού πετρελαιοκηλίδων στη θάλασσα	Δ1								
Τακτικός καθαρισμός παραλίας	Δ2								
Μεταφορά στην παραλία με ηλεκτρικό λεωφορείο	Δ3								
Φιλοπεριβαλλοντική βελτίωση του δρόμου προς την παραλία	Δ4								
Διαμόρφωση χώρου στάθμευσης	Δ5								
Εγκατάσταση πινακίδων με πληροφορίες για την προστατευμένη περιοχή	Δ6								
Παρατηρητήριο για ποιοτικό έλεγχο της περιοχής	Δ7								
Ανώτατο όριο επιτρεπόμενων ατόμων/ημέρα	Δ8								
Ανώτατο όριο επιτρεπόμενων δρομολογίων καραβιού/ημέρα	Δ9								
Διεύρυνση της κατανομής των δρομολογίων των πλοίων	Δ10								
Οργάνωση επιβολής εισιτηρίου για την είσοδο στην παραλία	Δ11								
Διαδικτυακή κράτηση εισιτηρίου	Δ12								

ΙΕΡΑΡΧΗΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ		
Κριτήρια	Κωδικός	Σειρά προτίμησης
Εξοικονόμηση ενέργειας	K1	
Ρύπανση	K2	
Ασφάλεια	K3	
Ικανοποίηση επισκεπτών	K4	
Ικανοποίηση κατοίκων περιοχής	K5	
Θέσεις εργασίας	K6	
Τουριστική ροή	K7	
Έσοδα τουρισμού	K8	

Μέγιστη σημασία

Ελάχιστη σημασία

Εικόνα 6 Πίνακες πολυκριτηριακής ανάλυσης

Πίνακας 1 Ιεράρχηση δράσεων βιώσιμης διαχείρισης

Προτεραιότητα	Δράση
1	Τακτικός καθαρισμός παραλίας
2	Διαμόρφωση χώρου στάθμευσης
3	Ανώτατο όριο επιτρεπόμενων δρομολογίων καραβιού/ημέρα
4	Φιλοπεριβαλλοντική βελτίωση του δρόμου προς την παραλία
5	Ανώτατο όριο επιτρεπόμενων ατόμων/ημέρα
6	Φράγματα εγκλωβισμού πετρελαιοκηλίδων στη θάλασσα
7	Μεταφορά στην παραλία με ηλεκτρικό λεωφορείο
8	Διεύρυνση της κατανομής των δρομολογίων των πλοίων
9	Παρατηρητήριο για ποιοτικό έλεγχο της περιοχής
10	Εγκατάσταση πινακίδων με πληροφορίες για την
11	Οργάνωση επιβολής εισιτηρίου για την είσοδο στην παραλία
12	Διαδικτυακή κράτηση εισιτηρίου

Σε αυτό το σημείο, οι δράσεις από την Πιλοτική εφαρμογή του βήματος 2 συμβάλλουν και στο τοπικό σχέδιο δράσης, ωστόσο υπάρχει μια πληθώρα επιπλέον βημάτων που θα πραγματοποιηθούν σε επόμενα παραδοτέα, όπως:

i. **Π4.1: Εργαστήρια Δικτύωσης**

Πέραν από το Διαθεματικό εργαστήριο/διαβούλευση του Πολυτεχνείου Κρήτης, για τα ζητήματα του Μπάλου, θα διοργανωθούν δύο αντίστοιχα, επίσης με εξειδικευμένο προσωπικό από το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Χανίων, με θέμα «Έξυπνες Ψηφιακές Εφαρμογές Δικτύωσης και Προβολής Πράσινων Τουριστικών Προορισμών" και από τον Δήμο Κισσάμου, με θέμα "Σύγχρονες Μορφές Αειφόρου Διαχείρισης Πράσινων Τουριστικών Προορισμών", για ανταλλαγή και διάδοση εμπειριών και τεχνογνωσίας.

ii. Π5.1: Πλάνο Κεφαλαιοποίησης

Στόχος του οποίου είναι η διερεύνηση της δυνατότητας διάδοσης και βιωσιμότητας των αποτελεσμάτων του έργου μετά τη λήξη του.

iii. Π5.2: Εργαστήριο Κεφαλαιοποίησης

Συζήτηση και ολοκλήρωση του Πλάνου Κεφαλαιοποίησης, αλλά και υπογραφή σχετικής συμφωνίας κεφαλαιοποίησης του έργου μετά τη λήξη του.

4 Δημιουργία τοπικών συμπράξεων

Κατά το τέταρτο βήμα της μεθοδολογίας του εργαλείου COMPOSE, η δημιουργία σύμπραξης δεσμευμένης στην υλοποίηση του έργου με σαφείς υποχρεώσεις κι ευθύνες είναι και ο τελικός στόχος. Αυτό επιτυγχάνεται με 3 τρόπους:

1. Με την ανάθεση συγκεκριμένων εργασιών σε συγκεκριμένους φορείς, προσαρμοσμένες στις δυνατότητες τους.
2. Μέσα από την επιβεβαίωση ενός λεπτομερούς οικονομικού σχεδίου,
3. Με την εκτενή αναζήτηση σχετικών πρωτοβουλιών και ευκαιριών.

Γενικότερα η σύσταση της σύμπραξης εξαρτάται από το αντικείμενο του Τοπικού Αναπτυξιακού Σχεδίου και σχετίζεται με :

- τα μέλη της Τοπικής Ομάδας Δράσης (ΤΟΔ)
- τους τελικούς χρήστες που μπορούν να υλοποιήσουν κάποια εύκολα εφαρμόσιμα μέτρα
- τους επενδυτές ως ιδιωτικό εταίρο ή τρίτο στην υλοποίηση
- το κοινό ως παρατηρητή ή/και τελικό χρήστη - ο σημαντικότερος εταίρος για τη μεταφορά τεχνογνωσίας μεταξύ κοινοτήτων και περιφερειών

➢ *Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 4*

Με τη διεκπεραίωση θεματικών εργαστηρίων και άλλων δράσεων υπό τη μορφή διαβουλεύσεων, διαμορφώθηκαν και θα εξακολουθήσουν, οι ΤΟΔ. Στην πράξη, η διαδικασίες μέσω των οποίων οι ενδιαφερόμενοι φορείς συγκεντρώνονται με έναν κοινό στόχο και συζητούν για την καλύτερη προσέγγιση αυτού, αποτελεί και τη βάση για τη δημιουργία της τοπικής σύμπραξης με ένα κοινό όραμα. Επισήμως, μέσω του ίδιου του προγράμματος, ο Δήμος Κισσάμου, Το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Χανίων, μαζί με το Πολυτεχνείο Κρήτης, είναι φορείς με σαφές ενδιαφέρον και όραμα για την περιοχή,

που έμπρακτα συμβάλλουν στον κοινό στόχο. Σημαντικοί φορείς, των οποίων η συμβολή είναι απαραίτητη θα είναι ο ΟΦΥΠΕΚΑ, που άλλωστε αποτελεί μια βασική δομή σε νομοθετικό επίπεδο για τέτοιες περιοχές (Natura 2K), η περιφέρεια, η οποία έχει ήδη αποτελέσει μέρος του έργου με τη συμμετοχή της σε διαβουλεύσεις και εργαστήρια του έργου, αλλά και ιδιωτικοί φορείς που όπως και η περιφέρεια έχουν συμμετάσχει ήδη μέσα από δράσεις στην πορεία και τα αποτελέσματα του έργου (Cretan Daily Cruises, φορείς που αναφέρονται τόσο στην Πολυκριτηριακή ανάλυση (Παραδοτέο 3.2), όσο και στην πιλοτική εφαρμογή του βήματος 3.

Στο πλαίσιο ανάπτυξης οικονομικού πλάνου, βρίσκονται και τα χρηματοδοτικά εργαλεία, τα οποία στην περίπτωση του CROSS COASTAL NET θα μπορούσαν να είναι, είτε ένα επόμενο πρόγραμμα, ως συνέχεια του παρόντος για τη διατήρηση και περεταίρω ανάπτυξη της περιοχής του Μπάλου, είτε πιο άμεσες απολαβές όπως είναι η επιβολή μεγαλύτερου εισιτηρίου όπως προτάθηκε και τεκμηριώθηκε μέσα από έρευνα την έρευνα επισκεπτών που βρίσκεται στο Π3.1. Ακόμη, η αξιοποίηση του παρατηρητηρίου με τρόπο τέτοιο ώστε να επιφέρει απολαβές για την προστασία/ διατήρηση και ανάδειξη του τόπου, αποτελεί ένα ανοικτό ενδεχόμενο.

5 Διαδικασίες υλοποίησης – πιλοτική εφαρμογή

Η υλοποίηση της ιδέας ακολουθώντας τις αναγκαίες διαδικασίες, δηλαδή η πιλοτική εφαρμογή της ιδέας, αποτελεί ίσως το σημαντικότερο σημείο της μεθοδολογίας. Προκειμένου να γίνει η προετοιμασία σχεδίου υλοποίησης και η έναρξη υλοποίησης του έργου, απαιτούνται η λήψη απαραίτητων εγγράφων έργου (άδειες, τεχνικές προδιαγραφές), καθώς και ο σχεδιασμός για επαρκή χρόνο στη φάση υλοποίησης και στις διαδικασίες επίλυσης ενδεχόμενων προβλημάτων (καθορισμός υλικών, στοιχείων και κατασκευαστή, κόστη επένδυσης, ετήσια έσοδα-έξοδα, διαδικασίες προμηθειών).

Ο τρόπος με τον οποίο υλοποιούνται έργα μέσα από το CROSS COASTAL NET, έτσι ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι που τέθηκαν, είναι μέσα από τη δημιουργία ενός παρατηρητηρίου (Π4.2) για την προβολή των αποτελεσμάτων του έργου (Π3.1 και Π3.2) και την ενδεχόμενη συνέχεια της περιβαλλοντικής καταγραφής.

Ακόμη, πιθανή θα ήταν η μελλοντική υλοποίηση -μέσα από τα προαναφερθέντα χρηματοδοτικά εργαλεία- άλλων μέτρων που προτάθηκαν και επιλέχθηκαν ως τα σημαντικότερα, τόσο από τους ενδιαφερόμενους φορείς, όσο και από τους επισκέπτες του Μπάλου, τα οποία είναι:

- Τακτικός καθαρισμός παραλίας
- Ανώτατο όριο επιτρεπόμενων δρομολογίων καραβιού/ημέρα
- Φιλοπεριβαλλοντική βελτίωση του δρόμου προς την παραλία
- Αναδιαμόρφωση και μεταφορά του χώρου στάθμευσης

- *Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 5*

Το Παρατηρητήριο που θα δημιουργηθεί μέσα από το CROSS COASTAL NET στοχεύει στην παρακολούθηση και παροχή πληροφόρησης, έτσι ώστε να υπάρχει συνέχεια στην καταγραφή σχετικά με θέματα που έχουν ήδη ερευνηθεί από το πρόγραμμα, όπως είναι η διερεύνηση της προσφοράς και ζήτησης, οι μετρήσεις ποιότητας περιβάλλοντος. Το ίδιο θα επιτευχθεί και με την ανάδειξη υλικού που θα πλαισιώσει την πλατφόρμα (Π4.3).

6 Παρακολούθηση κι αξιολόγηση

Πρόκληση του βήματος 6 αποτελεί η πρόβλεψη πιθανών εμποδίων στην εφαρμογή και βελτίωση της διαδικασίας/εκτέλεσης του έργου και η αποκόμιση εμπειρίας για βελτιώσεις σε μελλοντικό σχεδιασμό. Στην πραγματικότητα η παρακολούθηση και αξιολόγηση του έργου στοχεύουν στη βελτιστοποίηση της διαδικασίας υλοποίησης και αξιοποίηση των αποτελεσμάτων σε αντίστοιχα μελλοντικά έργα. Τα βήματα που ακολουθούνται σχετίζονται με την παρατήρηση, επιτήρηση και αξιολόγηση της πορείας και των αποτελεσμάτων του έργου αυτοτελώς και σε συνδυασμό με τις εκτιμήσεις.

Βασικός τρόπος με τον οποίο διεκπεραιώνεται η διαδικασία αυτή είναι οι δείκτες παρακολούθησης σε περιβαλλοντικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται οι δείκτες που επιλέχθηκαν για την παρακολούθηση της μελέτης περίπτωσης του Μπάλου.

Πίνακας 2 Δείκτες παρακολούθησης Βήματος 6

Κατηγορία	Υποκατηγορία	Δείκτης	Καθορισμός
Περιβάλλον	Ποιότητα περιβάλλοντος	Υπερπληθυσμός	PCC, RCC, ECC
		Ρύπανση	Υδρογονάνθρακες
			Φυσικοχημικές παράμετροι
			Μικροβιολογικές παράμετροι

			Βαρέα μέταλλα
			Μικροπλαστικά
			Απορρίμματα
		Αλλοίωση οικοσυστήματος	Ανεξέλεγκτη βόσκηση
Οικονομία	Τοπική οικονομία	Ροές τουρισμού	% στο ΑΕΠ
			Επισκέπτες/μήνα
		Ιεράρχηση προτεραιοτήτων εμπλεκόμενων φορέων μέσω PROMETHEE	
		Θέσεις εργασίας	
Κοινωνία	Υπερπληθυσμός	στο χώρο στάθμευσης	Rate επισκεπτών Likert scale
		στα καράβια	
		στην παραλία	Rate επισκεπτών Likert scale - Φ.Ι.
	Μετακίνηση	Ανεπαρκής κατάσταση δρόμου - ασφάλεια	Rate επισκεπτών Likert scale
	Ικανοποίηση	Κατοίκων	Rate επισκεπτών Likert scale
		Επισκεπτών	Rate επισκεπτών Likert scale

- *Πιλοτική εφαρμογή Βήματος 6*

Στο Παραδοτέο 3.1 και 3.2 αναφέρονται αναλυτικά τα αποτελέσματα των δεικτών. Δηλαδή:

1. PCC=6.776 άτομα την ημέρα, RCC=2.918 άτομα την ημέρα, ECC=2.330 άτομα την ημέρα.
2. Οι δείκτες που αναλύθηκαν για την ποιότητα του περιβάλλοντος νερού, άμμου και ιζήματος φαίνονται στον Πίνακα 3. Ως προς την ποιότητα περιβάλλοντος και πιο

συγκεκριμένα το αντικείμενο της ρύπανσης, όλοι οι δείκτες ήταν σε τέτοια επίπεδα που οι μετρήσεις ήταν τυπικές με αυτές ακτογραμμής.

Πίνακας 3 Αναλύσεις στα δείγματα της λιμνοθάλασσας του Μπάλου.

Παράμετρος	Νερό	Άμμος	Ίζημα
TPH	✓	✓	✓
Μέταλλα, Βαρέα Μέταλλα	✓	✓	✓
Μικροπλαστικά	✓	✓	✓
Μικροβιολογικά	✓	✓	✓
Κολοβακτηριοειδή	✓	✓	✓
E. Coli	✓	✓	✓
Εντερόκοκκοι	✓	✓	✓
Θολότητα	✓	x	x
pH	✓	x	x
Διαλυμένο οξυγόνο	✓	x	x
Υγρασία	x	✓	✓
Ολικός Οργανικός Άνθρακας	✓	✓	✓
Φωσφορικά	✓	✓	✓
Νιτρικά	✓	✓	✓
Θειικά	✓	✓	✓

3. Στη ρύπανση εντοπίζονται, με παρατήρηση, στοιχεία όπως ύπαρξη σφαιριδίων πίσσας σε άμμο και θάλασσα, απορρίμματα στο μονοπάτι αλλά και την παραλία του Μπάλου (κυρίως αποτσίγαρα).

4. Υπολογίζοντας τις ροές τουρισμού, κατά μέσο όρο 3.200-3.300 άτομα την ημέρα στη διάρκεια περιόδου αιχμής (Διάγραμμα 3).
5. Η ανάλυση των προτεραιοτήτων των ενδιαφερόμενων φορέων (και των οικονομικών) όπως παρουσιάζεται και στον Πίνακα 1.
6. Με κοινωνικά κριτήρια, σημαντικό ζήτημα είναι ο υπερπληθυσμός στο χώρο στάθμευσης, στα καράβια και στην παραλία, όπως και η ανασφάλεια στην μετακίνηση λόγω της κατάστασης του δρόμου, σύμφωνα με τη γνώμη των επισκεπτών στο TripAdvisor αλλά και από την έρευνα πεδίου.
7. Η ικανοποίηση των επισκεπτών διερευνήθηκε στο 85% θετική μέσα από την έρευνα πεδίου.

Α. Ενδυνάμωση τοπικής τεχνολογίας και πολιτικών

Η ενίσχυση της τοπικής κοινωνίας σε θέματα πολιτικών και δεξιοτήτων, είναι ιδιαίτερης σημασίας και επιτυγχάνεται με την ανάπτυξη ικανοτήτων και την ευαισθητοποίηση μέσα από πρωτοβουλίες που αφορούν:

- Τη δημιουργία σχεδίου ανάπτυξης ικανοτήτων
- Την ανάπτυξη / υιοθέτηση κατάλληλων εργαλείων και υλικών
- Τα σεμινάρια ανάπτυξης ικανοτήτων.

Ως βασικό αποτέλεσμα είναι η ανάπτυξη ικανοτήτων των τοπικών φορέων, δηλαδή, των δημοτικών υπαλλήλων, του τεχνικού προσωπικού και των εκπαιδευτικών, ενώ το εκπαιδευτικό υλικό θα παραμένει διαθέσιμο για μελλοντική χρήση.

Μέσα από την πολυκριτηριακή ανάλυση, επιτεύχθηκε η ενεργή συμμετοχή των ενδιαφερόμενων φορέων – πολιτικών στη διαδικασία σχεδιασμού λήψης αποφάσεων, δηλαδή η συλλογική δημιουργική διαδικασία κατά την οποία οι ερωτώμενοι όχι μόνο κατέταξαν τις προτεινόμενες λύσεις για τη βιώσιμη ανάπτυξη της περιοχής, αλλά είχαν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με «έξυπνα» εργαλεία λήψης αποφάσεων. Επίσης, η διαδικασία αυτή τους έδωσε τη δυνατότητα να ενημερωθούν σχετικά με τα θέματα που αντιμετωπίζει η περιοχή και τις εφαρμογές που μπορούν να τα επιλύσουν.

Τα μέτρα αυτά θα συζητηθούν και θα οριστικοποιηθούν με την Κοινότητα, αφού τοποθετηθούν σε χρονική διάσταση και προτεραιοποίηση. Αρχικά θα επιδιωχθεί η ελάχιστη αρχική ομοφωνία, ώστε να διαμορφωθεί σταδιακά και μέχρι το τέλος της περιόδου υλοποίηση του συγκεκριμένου Πακέτου Εργασίας ο μέγιστος βαθμός εμπιστοσύνης και αποδοχής μεταξύ των εμπλεκομένων φορέων

Β. Ενημέρωση κι Ευαισθητοποίηση

Στο σημείο αυτό η μεθοδολογία εστιάζει στο αποτύπωμα και την αλλαγή συμπεριφοράς που μπορεί να προσφέρει μέσα από εξειδικευμένες και στοχευμένες δράσεις, για τη διάδοση των επιτευγμάτων και των θετικών επιπτώσεων του έργου σε ειδικούς και στο ευρύ κοινό. Οι συγκεκριμένες δράσεις απαιτούν το σχεδιασμό ενός ολοκληρωμένου πλάνου επικοινωνίας, ευαισθητοποίησης και σεμιναρίων ανάπτυξης δεξιοτήτων, ώστε τελικά το σχέδιο ευαισθητοποίησης θα αποτελέσει αναπόσπαστο τμήμα του έργου βιώσιμης ανάπτυξης.

Κύρια σημεία του Βήματος:

- καθορισμός ομάδας-στόχου της εκστρατείας ενημέρωσης (καταναλωτές, παιδιά, εταιρείες κλπ.).
- καθορισμός διαύλων επικοινωνίας για την ενημέρωση κάθε ομάδας (email, σεμινάρια, εκδηλώσεις, διαδίκτυο, συνεντεύξεις τύπου κλπ.).
- δημιουργία αποτελεσματικών μηνυμάτων ανά ομάδα-στόχο
- εκτίμηση προϋπολογισμού για τις δράσεις ενημέρωσης.

Το θέμα αυτό καλύπτεται ήδη από την αρχή του έργου με:

- πλήθος δημοσιεύσεων σε μέσα μαζικής ενημέρωσης και με δελτία τύπου για την ευρεία ενημέρωση
- Συμμετοχή σε Ημερίδα στο Δ. Ιναχωρίου, όπου συζητήθηκε εκτενώς το ζήτημα του Μπάλου
- Συμμετοχή με παρουσίαση και δημοσίευση σε συνέδρια:

1. 3rd Symposium on circular economy and sustainability
2. 1st International Conference on Sustainable Chemical & Environmental Engineering
3. Έπεται και η παρουσίαση – δημοσίευση στο **18th International Conference on Environmental Science and Technology**

- Τέλος θα ακολουθήσει και η λειτουργία του παρατηρητηρίου στον Μπάλο, η οποία θα εστιάζει τόσο στην συνεχή καταγραφή και παρατήρηση της κατάστασης της περιοχής, όσο και στη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού για την αξία της περιοχής.

➢ *Πιλοτική εφαρμογή Βήματος Α&Β*

Η προσέγγιση των βημάτων Α και Β αποτελεί μια δυναμική διαδικασία, μέσω της οποίας εκπληρώνονται οι στόχοι που θέτουν, τόσο στο κομμάτι της επικοινωνίας/ενημέρωσης, όσο και σε εκείνο της εκπαίδευσης και της ενδυνάμωσης των δεξιοτήτων των τοπικών κοινοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, τα παραδοτέα που συμβάλλουν στο σημείο αυτό είναι:

i. Π2.4: Δημοσιεύσεις

Οι δημοσιεύσεις από την αρχή του έργου είναι ένα σημαντικό εργαλείο για την ενημέρωση κι εκπαίδευση αναφορικά με την προσέγγιση, τα δεδομένα, τα αποτελέσματα και τα απαραίτητα επόμενα βήματα, όπως επίσης και για τη δημοσιοποίηση των δράσεων που πραγματοποιούνται. Αναφερόμενοι σε δημοσιεύσεις δεν εστιάζουμε μόνο σε αυτές που γίνονται σε συνέδρια (3rd Symposium on circular economy and sustainability, 1st International Conference on Sustainable Chemical & Environmental Engineering). Έπεται και η παρουσίαση – δημοσίευση στο 18th International Conference on Environmental Science and Technology) ή σε αυτές που θα γίνουν σε επιστημονικά περιοδικά, αλλά και στα δημοσιεύματα (σελίδες κοινωνικής δικτύωσης, άρθρα σε περιοδικά κι εφημερίδες, δελτία τύπου) που αποτελούν επικοινωνιακό υλικό του έργου για την ευρεία αναμετάδοσή του.

ii. Π2.5: Εκδηλώσεις Δημοσιότητας

Στις εκδηλώσεις δημοσιότητας προβλέπεται η διοργάνωση εκδηλώσεων δημοσιότητας από ΕΒΕΧ, Κοινοτικό Συμβούλιο Ίννιας, ΤΕΠΑΚ και το ΠΚ, όπως και η διοργάνωση ενός τελικού διασυνοριακού συνεδρίου παρουσίασης των αποτελεσμάτων του έργου στα Χανιά από το ΕΒΕΧ.

Κάθε μία από τις παραπάνω εκδηλώσεις θα στελεχωθεί από εξειδικευμένη ατζέντα στην οποία θα συμμετέχουν τουλάχιστον 50 εκπρόσωποι, ανάλογοι του τομέα δραστηριοποίησης του φορέα- διοργανωτή της εκάστοτε εκδήλωσης. Μέσα από αυτή τη δράση, θα γίνει διάδοση του έργου και διάχυση και υιοθέτηση των αποτελεσμάτων του.

iii. Π4.1: Εργαστήρια Δικτύωσης

Από την περιγραφή των εκδηλώσεων δημοσιότητας και από τα ήδη διαπραχθέντα θεματικά εργαστήρια γίνεται αντιληπτό ότι συνιστούν ένα βασικό μέσο, που με τη μορφή διαβουλεύσεων, δίνει τη δυνατότητα στο κοινό που περιλαμβάνει ενδιαφερόμενους φορείς, την τοπική κοινωνία και τις τοπικές αρχές, πέραν από το να ενημερωθούν στα ζητήματα που

θα κληθούν να αντιμετωπίσουν, να εκπαιδευτούν έτσι ώστε να αναγνωρίζουν τις λύσεις για τη βελτίωση των θεμάτων αυτών, αλλά κυρίως, να καταφέρουν μέσα από μια διαδραστική διαδικασία να κατανοούν όλες τις αντίθετες ή μη γνώμες και να καταλήγουν σε συμπεράσματα για το κοινό καλό, δηλαδή στη χρυσή τομή, έτσι ώστε να υπάρχει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα με το αντίστοιχο μικρότερο κόστος.

iv. Π4.2: Παρατηρητήριο

Το παρατηρητήριο θα αποτελέσει το πιο άμεσο εργαλείο ευαισθητοποίησης κι εκπαίδευσης σε ό,τι αφορά τη μεθοδολογία που εφαρμόστηκε, τη βάση δεδομένων που δημιουργήθηκε, τα αποτελέσματα και τα μέτρα που προτάθηκαν και ιεραρχήθηκαν από ενδιαφερόμενους φορείς και επισκέπτες για τη βιώσιμη διαχείριση του Μπάλου. Ακόμη, υλικό που θα βρίσκεται στην " **e-networking/promotion platform (Π4.3)** ", θα αναδεικνύεται, με σημαντικότερο σημείο την αναλυτική περιγραφή των τουριστικών πακέτων που θα διαρθρωθούν στο 3.4, σχετικά με τις ήπιες μορφές τουρισμού και τις εναλλακτικές διαδρομές που θα προταθούν.

v. Π4.4: Εκδηλώσεις Τουριστικής προβολής

Σε Χανιά και Πάφο θα διοργανωθούν δύο μεγάλες εκδηλώσεις προβολής "πράσινων εναλλακτικών τουριστικών προορισμών", με την μορφή ενός μεγάλου διασυνοριακού 2-ημερου GREEN TOURISM FESTIVAL, το οποίο θα περιλαμβάνει έκθεση "πράσινων" τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, Forum, B2B και B2C συναντήσεις, εκπαιδευτικά & καλλιτεχνικά δρώμενα.

Παραρτήματα

Παράρτημα Ι Δήμος Κισσάμου: Τοπικά Σχέδια Αειφόρου Τουριστικής Ανάπτυξης (Π3.3.3)

Επισυναπτόμενο αρχείο «ΔΗΜΟΣ ΚΙΣΣΑΜΟΥ: ΤΟΠΙΚΑ ΣΧΕΔΙΑ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Π3.3.3)»